

HET LIJDENSVERHAAL, DRIJVEND OP BACHKORALEN

Al sinds de liturgische hervorming van het Tweede Vaticaans Concilie, wordt op Palmzondag na de palmprocessie het Lijdensverhaal gelezen. Dat zal dus ook dit jaar in onze Sint-Norbertuskerk weer het geval zijn. Het is in onze kerk echter ook al een traditie van ettelijke jaren dat dit Lijdensverhaal regelmatig wordt onderbroken en dat de Cantorij, begeleid door instrumenten, een kort meditatief gezang brengt. Het loont de moeite om daar eens bij stil te staan. Want de keuze voor deze gezangen gebeurt niet zomaar lukraak, of enkel omdat zij mooi klinken.

De Passies van Bach

De korte gezangen (meestal beperkt tot één enkele strofe) die de lezing van het verhaal kort onderbreken, komen uit de Passies van Johann Sebastian Bach. U weet waarschijnlijk wel dat deze grote barokcomponist twee Passies heeft gecomponeerd: één bij het evangelie van Matheus, en één bij het evangelie van Johannes. Sommigen menen dat er ook een Marcuspassie en zelfs een Lucaspassie van Bach zouden bestaan hebben, maar dat deze verloren zijn gegaan.

Wat is de kern van deze (Duitstalige) Passies? Een tenor is de verteller van het evangelieverhaal. Een bas vertolkt de rol van Christus. Het koor vertolkt de rol van de uitzinnige massa, inclusief de hogepriesters en schriftgeleerden die Jezus dood willen. Maar het Lijdensverhaal wordt ook regelmatig onderbroken door vrome aria's voor solisten. Het koor onderbreekt eveneens soms het gezongen Lijdensverhaal met korte, vierstemmige kerkgezangen die 'koralen' worden genoemd. Welnu, hier willen wij even stilstaan bij de rol die deze eenvoudige, mooie gezangen spelen.

Wat hierbij ook zeker vermeld moet worden: de Passies die Bach heeft geschreven, waren totaal niet bedoeld als concertmuziek. In het Leipzig in de tijd van Bach, net als op veel andere plaatsen in Duitsland, bestond de dienst van de Goede Vrijdag bij de protestanten uit een gezongen Lijdensverhaal. De Passies van Bach vormden daarvan onweerlegbaar een absoluut hoogtepunt van drama en muzikale ontroering. Uit oude geschriften weten we dat de kerkgangers in Leipzig wel eens durfden klagen dat de dienst van de Goede Vrijdag drie uur of meer duurde. Bij ons zal het zo'n vaart niet lopen, daar mag u gerust in zijn.

Wat zijn koralen eigenlijk?

Koralen zijn eenvoudige kerkliederen, gezongen afwisselend tussen het koor en de andere aanwezigen. Koraleen zijn ontstaan bij de protestanten, in de zestiende en zeventiende eeuw. Deze liederen waren overbekend bij de kerkgangers. Zowat alle koralen die Bach gebruikte in de kerkdiensten en in zijn cantates, waren reeds bestaande en gekende liederen, waar hij dan een nieuwe vierstemmige bewerking van gemaakt heeft. Een aantal van die koralen heeft hij ook binnengebracht in zijn Passies.

De passiekoralen: meditatie bij het lijdensverhaal

Er is discussie of de aanwezigen in Bachs tijd de koralen uit de Matheuspassie tijdens de Goede Vrijdag-dienst mochten meezingen met het koor. Misschien mochten ze deze liederen wel 'binnensmonds mee-neuriën'. Want de gezangen waren overbekend bij de geloofsgemeenschap.

Doordat de lijdenskorallen zo sprekend waren (en nog altijd zijn), zijn ze ook overgewaaid naar de Katholieke Kerk, vooral sinds de liturgische vernieuwing van het Concilie. Wie kent niet het koraal “*O Hoofd vol bloed en wonden*” of het koraal “*Lam Gods, dat zo onschuldig*”? De melodieën van deze overbekende korallen komen in Bachs Matheuspassie om de haverklap terug, met telkens nieuwe muzikale bewerkingen en aangepaste teksten.

We vermeldden hoger reeds dat het niet onze bedoeling is om tijdens de Palmzondag-viering “iets speciaals te doen”, of om iets te zingen louter omdat wij het mooi vinden. Wij sommen hier enkele positieve redenen op om, net als vorige jaren, het Lijdensverhaal te omkransen met enkele korallen.

- Ten eerste is het Lijdensverhaal een lange tekst, en dan dreigt de aandacht wel eens te verslappen. Door regelmatig een passiekoraal in het verhaal in te passen, voeren we gelijk ook een *element van afwisseling* in, wat helpt om de aandacht erbij te houden.
- Ten tweede is Bachs muziek telkens zo sprekend. De korallen zijn in staat om een sfeer van *ingetogenheid* te scheppen. En dat kan uiteraard alleen maar bijdragen tot een juiste beleving van de liturgie.
- Ten derde nodigen wij u ook uit om niet enkel de muziek, maar ook de sprekende teksten van de korallen goed te volgen. Zo helpen de korallen u om zelf een verbaasde getuige te worden bij het verschrikkelijke drama dat zich als het ware voor uw ogen afspeelt.
- Ten vierde moet u goed opletten op welk moment een koraal geplaatst wordt. Ook dat gebeurt immers niet zomaar lukraak. Wanneer wordt bv. het koraal “*O Haupt voll Blut und Wunden*” gezongen? Natuurlijk, op het moment dat Jezus een doornenkroon op Zijn hoofd gezet krijgt. En wanneer zingt de Cantorij “*Wer hat dich so geschlagen*”? Op het moment in het verhaal dat Jezus geslagen wordt door de tempelwachters in het Sanhedrin.
- Ten slotte helpen de korallen ook om meditatief stil te staan bij het lijden van Jezus. Met de keuze van zijn koraalteksten vraagt Bach zich voortdurend af wat, vandaag, onze eigen rol in het Lijdensverhaal kan zijn.

Wij verwelkomen u zeer graag op een mooie en zinvolle Palmzondagviering.

Frans Van Looveren